

ГЕО МИЛЕВ

ПРИ ДОЙРАНСКОТО ЕЗЕРО

chitanka.info

Езерото — кристалче на странно спокоен перламутр, в който е отразен високият лазур на октомврийското небе. Дълбоко се отразяват върховете на Беласица и Круша, дето цъфтят големи есенни минзухари и горски цикламени. Когато слънцето залязва, във вълните се издига вълшебен дворец от корал и пурпурни кристали, който бавно се дроби и угасва. От високо се вижда Дойран, бял и безлюден. Там сега не живее никой. Неговите нарове и смокини презриват и падат самотни в тишината на градините. Улиците са без шум. Зданията са бяла маска на запустение. Един мъртъв град, който обаче мами с лъжовна тишина и утешително спокойствие. Но спокойно е само езерото. Там се люлеят жълти, повехнали гори с румени петна. А когато настъпва нощта, Беласица разсипва над езерото своите печални сенки, които носят в тъмните си мантии миризмата на големи есенни минзухари и горски цикламени.

Високо на запад, в як камък, са вдълбани нашите яки позиции. Голи скали, обрасли с лишей, бурени и тръни, дето доскоро се гнездеха змии, гущери и невестулки. Неприятелските гранати свирят над главите ни. Удрят с трясък в скалите или прехвърлят назад, дето издигат фонтани от пръст около черните, отдавна срутени зидове на някакво нещастно селце. Нито камък върху камък...Страшни свирки, с които човек бързо свиква.

През деня навред е пустота. Само страшните свирки на гранати и шрапнели повтарят постоянно страшната мисъл: Война.

Шотландец от „Черната Гвардия“.

Трети един е донесен ранен при лазарета. Викат ме да го разпитвам, но той е почти в безсъзнание. Висок и сух, той лежи със счупен крак и пробита глава върху носилката. Нещастен син на планините, чийто баща е бил чистосърдечен овчар със звучна, облечена в зелено гайда. Синът обаче е станал войник и е дошел тук да...хвърля бомби. Но може би сега и той, когато в потъмнялото му съзнание се мяркат ту родните планини с хубави бели стада, радпръснати по тях, ту страшни българи, които „ядели хора“, и пак — огнището в една шотландска колиба — сега, може би той си спомня онази стара шотландска песен: „Съцето ми е в планините...“ Песента на Бърнса.

5

Едно странно и тайнствено чувство те обхваща, когато под булото на нощта и свиренето на гранатите се приближаваш към бойната линия. Не е страх — нещо по-дълбоко от страха. Чувствуваш как някакво си безсилие стиска и задавя в прегръдките си твоето съзнание и душата ти. То е един момент, който трае дълго. Ти чувствуваш, че си сам, че си откъснат, че не можеш и не трябва да си спомняш нищо; нито старите твои мисли, нито някогашните усмивки на отдалечени жени, нито книгите, които си чел... Ти си във властта на тази огряна от горящи железа нощ; която — ти го чувствуваш повелително — е първа; първа нощ. О, прекръщение на всичките кумири и желания! разпятие на блясъците и забвение на приказните диадеми, обагрени с кървави петна! ти забравяш ония, които вървят заедно с тебе. Ти си един.

Много мистичен и много чужд за самия себе си. Ненадейно си въобразяваш, че си оня строгият, мълчащият и нечуващият рицар на Дюрера, яхнал на кон, след когото грозно пристъпват Смъртта и Дяволът, еднорог и смешен. Онази тъмна средновековна гравюра. *Ritter, Tod und Teufel*. Тогава внезапно над нас изпищават четири трагични гранати и ний неволно лягаме зад камъните и тръните, до които сме. И пак върху душата ти пада свръхчовешката тежест на едно самотно съзнание: *Pro patria*.

Аз гледам как французите се движат из своите окопи. Оттук, от наблюдателни пункт, който не зная кой и защо е кръстил „Голгота“. Нима всеки от околните върхове не е една Голгота, дето всеки час може да загине праведен страдалец? Голгота... Странен звук! При който някак неволно изтръпваш.

Денем по всичките позиции не се вижда жив човек. Само артилерийските гърмежи нарушават всеобщата тишина наоколо. Ний сме тук, а те са там, току пред нас, на отсрещния връх, всички скрити в дълбоки каменни скривалища. А през нощта бдим в окопите. Нашите погледи бляскат и техните бляскат отсреща в тъмнината. Огнени, враждебни погледи. В които се вплитат неволни, скришни усмивки. Усмивки на наболяло съжаление.

Нощем понякога французите пеят. Ний ги слушаме. Аз чувствавам една странна радост и удовлетворение, когато казвам: французите пеят. Бих искал и аз да запея. Но не мога. Не смея. Сам. Бих запял онази светломеланхолна песен на Солвейг. Дето се казва: „Ако тук на земята с теб не се срещнем пак...“ А тя казва: „Всемогъщият бог ще те благослови, ще те запази от беда и нещастия; и ти пак ще се върнеш — сърцето ми го казва...“ Знам, че очите и са пълни със сълзи. Бих запял тази песен в тази влажна лунна нощ. Но ний всички мълчим. Само французите пеят. Те.

Защото понякога нощта се превръща на огледало, в което ний виждаме очите на далечни скръбни майки и хубави жени, които мислят за нас.

И нощта е скръбна.

В една светла неделна утрин над нашите позиции се носеха два неприятелски аероплана. С един странен шум. Те не бучаха, а звучаха. С един ясен и залечен звън, като звън на камбани. Тържествени камбани в една неделна утрин. С много слънце и много яснота. Не. Една кратка носталгична илюзия. Мираж на бойните полета.

11

Вместо мъгливите огньове, които светеха някога от рибарските лодки и хвърляха тръпни отражения върху сивите вълни на нощното езеро, сега се движи широкото сияние на някаква чужда луна. Неприятелски прожектор, който всяка нощ обикаля с погледа си по езерото и Беласица. Чуждо, блуждающе око, което дири през тъмнината, без да знае какво.

12

Някой пише писмо в окопа. Не — той рисува писмо. Бавно и унесено: „Мила мамо...“ И пак вдига очите си нагоре, към облачното чело на Беласица, което се вижда над края на окопа. Но внезапно прекъсва неговата унесеност тананикането на един немец, който иде отдолу по окопа. Той пее: „Бог да пази, бог да брани нашия кайзер и земята ни!“ Тогава нашият напуца бързо своята печална унесеност и му вика отдалеч весело: „Хей, дойчо! Съюз! Германски, добро!“ А той му отговаря „Никс добро, български!...“

13

Да, Паул: той е весел и обича много песните. От него взех една малка немска песнопойка за войниците на фронта. Останах удивен, когато намерих в нея една от последните войнишки песни на моя някогашен любимец — Рихард Демел, най-яркия между модернистите в Германия, един феноменален рапсод, може би най-големия лирик на Германия след Хайне и Ленау — днес доброволец на Западния фронт. Каква популярност! Негова песен пеят победоносните полкове, без някой да знае от кого е тя: Песента на знамето.

14

Барабанен огън. Непрестанно през целия ден. Бетонният свод над главите ни се тресе. Цял ден. Чак додето слънцето изчезне някъде под надвисналите зад Вардар облаци. Сигурно през нощта неприятелят ще настъпи срещу нашите позиции. Войниците бяха вече в окопите, ний още при началника, в галерията, когато внезапно неприятелят поднови с още по-голяма стихийност своя барабанен оган. Само няколко минути, и през всеобщия тътнеж се зачу раздраният крясък на пушки и картечници. Ето. И ненадейно през галерията нахълтват поддръжките. Червени и шумни. Весели, неустрашими. Веднага всяка плахост пред каквато и да е неизвестна съдба зчезва. Чувствуващ, че всеки от тия мрачни и жилави хора, които минават буйно пред тебе, е един нож, е много ножове, е цял покрит с ножове; че всичките в един миг биха били стена от ножове, през която никакъв враг не би проникнал. Хората на ножа. Които като могъща вълна грабват предните бойци и ги понасят в стремителна атака напред. Ножът: блестящ и студен като погледа на змия. *На страх врагам.*

15

Веднъж тъмната нощ биде внезапно огряна от някакво кърваво полунощно зарево. Небето беше нажежена червена мед, хвърляща кървави отблясъци по околните върхове. Гореше Дойран. Запален от неприятелските гранати. Безбройни пламъци движеха високо своите шумни езици, които повтаряха: „Ний! Ний! Ний!“ Сега градът е съвършено мъртъв. Прилича на куп бели черепи, зеющи с кухи черни очи. И когато един ден изселените днес хора на този град — рибарите — се върнат след дълго и неволно скиталчество в своето родно пепелище — да, пепелище — то ще бъде едно шествие на сърцераздирателно плачуци жени и безсилни мъже. Бяхме!...Беше!... *Fuimus Troies, fuit Tria!* Достойна човешка скръб над всяко запустение. Тя ще бъде и тогаз. Както преди четиридесет години над моето родно пепелище.

16

Далеч на юг се вижда Кукуш. А в прозрачни утрини се вижда и морето, встрани е Солун. До оня ден, когато в жилите ни ще затупти победоносната кръв на нашите деди, герои на вихрени набеги срещу

франки и византийци. Когато ще се развеят златни знамена и смесени със звука на метални тръби, ще се понесе тежко шумът на една безпovратна буря — там, на юг, към Солун, който виждат очите ни оттук през стъклата на прозрачни утрини.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.